

Mettokamppanja

Mie sain yhen kysymyksen ette tiän ko mie mikä se mettokamppanja oon, ja mie häyn sanoa ette kyllä minua hunteerautti ennen ko mie hoksasin mistä oli kyse.

#me too elikkä, #Me Too, se oli mistä oli kyse mutta se kuulutti tietenki niin ouolta tälle kysyjälle ette se sano sitä metoksi. Mettohään oon tavallinen lintu täälä Pohjosessa ja siiheen oon helppo relateerata.

Minun fammula kävi kohta samhaan laihiin ko se monta monituisen vuotta aikaa sitten, luki äähneen Haaparannanlehestä ette Armasjärvelä oon babyboomi. Babyboom oli sana jotako hään ei koskhaan ennen ollu kuulu, eikä tässä artikkelissä ollu minkhäänlaista selostusta siitä sanasta. Sana oli vain lainattu suohraan englantinkielestä.

Fammu makusteli babyboom sanna ja pruuasi lausua sitä jos millä laila. Pappooomi, papippumi, pappipummi, paapummi... Ja-a en mie ymmärrä mitä Armasjärvelä oon? se päätti sitten, kasteli sormennokkaa ja plaa-vasi toisele sivule jossako oli Haaparannan uuesta kaupakeskuksesta kirjoitettu.

Sana, #me too elikkä #Me Too, tullee englantinkielisestä ”me too”, mie kansa, ja oon hashtag, elikkä kirjoitusmerkki sosiaalissa meetioissa ette huomioija seksyaalisia traka-seerinkiä vaimoista. Tämä #metoo levisi kan-

sanvälisesti jälkhiin ko Hollywoodin filmi-tuottajaa Harvey Weinsteiniä oli syytetty pahoinpitelystä monelta näytteliältä. Sitä paitti moni oli ollu tietonen näistä pahoinpitelystä mutta net olit pimittäneet asioita sen siihaan ko nostaa net esile.

Tästä #metoo kamppanjasta oon kirjoitettu paljon niin avisissa ko sosiaalissa meetioissa ja raatio ja TV oon tehneet siitä ohjelmia.

Mutta nyt oon kansa käynissä yks muu keskustelu, vaikka se ei ole saanu yhtä paljon huomioita ko Meetoo kamppanja. Mie meinaan tietenki sitä esitutkintoa niistä ilkeyksistä joitako tehtiin muun muassa Tornionlaaksolaisile.

Rotupiolokiin aikana, mitathiin muun muassa pääkalloja ja tuterathiin ihmisitten hius- ja silmäfäriä ja kaikki kirjothiin oorninkhiin vasithuin rekisterikorthiin. Sitten tiot kompleteerathiin valokuvvaamalla ihmisä alasti. Tornionlaaksolaisia kielethiin kansa puhumasta heän äitinkieltä, meänkieltä elikkä tornionlaaksonsuomea niinku silloin sanothiin. Se uskothiin ette net jotka puhuit suomenkieltä ja tornionlaaksonsuomea olit uhkana ruottalaisile sillä ko net puhuit kieliiä jotka ei kuulunheet germaanishiin kiehiin ja sen mukhaan niitä ei menny räknätä eurooppalaisiksi.

Rotupiolokiin tarkoitus oli ette tutkia ih-

misrotuja, niinku suomalaisia, saamelaisia ja tornionlaaksoalaisia ja ottaa selvile kunka net eroavat toisista. Samala haluthiin tietenki kansa suojata ommaa aarista rotua. Suomalaisia, saamelaisia ja tornionlaaksoalaisia ei pietty yhtä arvokhaina ko aarisia ihmisiä.

Ruottin rotupiolooken instityytti perustehiin vuona 1922 ja se oli Herman Lundborg joka oli sen ensimmäinen johtaja. Se olit arvovaltaset ihmiset niinku esimerkiksi papit, lääkärit ja opettajat jokka pakotit ihmisiä olheen matkassa näissä tutkimuksissa ja tämä touhu jatku vaikka Rotupiolooken instityytti oli panttu kiini.

Nyt STR-T oon saanu 130 000 kruunua Kulttuurideparttemtiltä tätä esitutkintoa varten ja se tutkinto pittää olla valmis tammiukuussa 2018. Se oon tutkia ja kirjailia Curt Persson joka tekkee tämän esitutkinon ja hään tutkii ennen kaikkia neljää eri aluetta. Net oon kieli, rotupiologia, internaatit ja kulttuuriperintö. STR-T kehottaa nyt ihmisiä joilako oon kokemuksia tämmöistä ette selittää niistä kokemuksista ja se oon sjurnalistit Regina Veräjä ja Göran Lahti jokka tekevät haastattelut. Referensiryhmään kuuluvat muun muassa Henning Johansson, professori emeritus petakokiikassa, Kaisa Syrjänen Schaal, Ruottin kirkosta, ja eustajat Met Nuoret ryhmästä ja STR-T:stä.

Otamakos iisisti uusitten sanoitten kansa?

Kieli ei ole ko kivi, siis kova ja jähmistynny. Kieli muuttuu ja kehittyty koko aijan. Siiheen tullee uusia sanoja ja sieltä katoa vanhoita, ja sanoitten merkitys ja käyttöki muuttuu.

Mie olen alottannu semmosen pikkusen ryhmän naamakirjale, Minun sanat, jossa ko osanottajat keskustelevat sanoista ja siinä oon matkassa niin nuoria ko vanhoita, ummikoita ko meänkielenpuhujia. Ja se mikä innostuttaa osanottajia oon arkipäiväset sanat mutta kansa aivan uuet sanat. Ihmiset halvaavat tietää kunka niitä keksithään ja net

halvaavat olla siinä työssä matkassa. Yks kysymys joka vasta-aikhoin oon tullu ylös oon, mikä snöslunga, torktumlare ja blender oon meänkielelä?

Uuet sanat meänkielessä

Ko uusia sanoja syntyy niin niishiin saattaa monela laila hoksata elikkä keksiä uusia vastaavia meänkiehleenki. Niitä saattaa lainata muista kielestä elikkä vaikka tehä omia sanoja ja kuitenkin toivoa ette niitä alerhaan käyttämhään.

Ruottinkielestä

Jos esimerkiksi oon sana niinku snöslunga niin mennee hunteerata ette sitä lainaa sanan ruottinkielestä ja tavvaa ja lausuu sen ette se passaa meänkiehleen, siis snööslynga.

Suomenkielestä

Sanan lumilinko mennee lainata suomenkielestä ja silloin tavvaus soppii aika hyvin mutta meikäläiset ei kaikkesti käytä samoja sanoja ko suomenkieliset. Tässä esimerkissä oon semmonen sana ko linko, ja sitä ei ole olemassa meänkielessä.

Omatekonen

Muita vaihtochoja oon ette tehä omia sanoja. Meänkielessä oon sanoja työkampeile jollako pukithaan elikkä luothaan lunta siis, pukkuri ja kooveli mutta snöslunga sanale ei ole vastaavaa. Snö oon lumi ja mitäs tapahtuu ko slungaa? Joo sitä lennättää, viskaa elikkä puhalttaa. Se olis piain hyvä sanoa lumilennättäjä, lumilennätin, lumiviskuri, lumipuhaltaja elikkä lumislynga.

Englantinkielestä

Sanoja mennee kansa lainata suohraan yhestä kielestä toisheen ja silloin oon haaste ette soviittaako sitä sanan tavvauksen meänkiehleen vain ottaako sitä suoran lainan. Jos ottaa suoran lainan niin ei taas jälalaa se sääntö ette

meänkieli tavataan niinku se sanotaan ja toisin päin. Tässä esimerkissä mennee hunteerata ette sannooko sitä ette snowblower elikkä snouploueri? Elikkä ottaako sitä sen sananosan jollekko oon käänos, tässä snow oon lumi ja tekkee siitä vaikkapa lumiplouerin.

Sitattilainat

Sitattilainat ei kaikesti ole löytäneet paikkaa meänkieheen. Net kirjotetaan niinku lainanantajakielessä ja tähhään ryhmään räknätähään ylheensä henkilö- elikkä paikannimet. Monesti net äänethään viehraan kielen mukhaan niinku Los Angeles, Bordeaux, Debrecen, Miguel Ángel López, David Wilson ja Shakespeare. Mutta ulkomaanlaisia sanoja/nimiä lausutaan kansa meänkielen säänoitten mukhaan ja niinpä Charles sanotaan Sharles, Stewen oon Steeve ja Mabel oon Meipuli.

Mutta niitä oon kansa joitaki englantinkielisiä sanoja/sanontia joitako oon lainattu suohraan ja net äänethään ja tavataan meänkielen tavvaussäänöitten mukhaan Siiheen roikhaan kuuluvat esimerkiksi ottaa iisisti, koutsu, tjillata ja tuunata.

Päättheeksi sitä saattaa kuitenkin sanoa ette mitä pitemphään oottaa ette löytää hyvän sanan, sitä isompi oon riski ette sitä alkaa käyttämhään sanna jollekko oon jo harjaintunnu.

Menneekos vanhoita koiria opettaa istumhaan?

Joku vuosi aikaa met keskustelimma kansa uusista sanoista raatiassa.

Fjärrkontroll

Raation kotisivule panthiin ”sanatesti”, jos-sako kuunteliat sait äänestää fjärrkontroll sanasta. Mikäs se oon meänkielelä? Siiheen tuli mahottoman monta ehotusta:

plitsari, tälläri, tuusa, kapula, kauko, kaukosäätin, fjärrkontrolli ja monta muuta.

Yks kuuntelia kuttu sitä ”remoutiksi” joka tullee suohraan englantinkielestä. Hään oli sitä mieltä ette sanoja ei kannatte keksiä itte. Net oon parempi lainata suomenkielestä elikkä toisena vaihtohtona ruottinkielestä. Hänen arkymentti ettei alkaa tekheen omatekosia sanoja oli se ette niitä ei ala kukhaan käyttämhään. Hään meinasi kansa ette saattaa tulla täysi sana-anarkii. Tämä kuuntelia otti kansa yhen muun sanan esimerkiksi, återvändsgränd. Mikäs se oon meänkielelä? Onkos se ooterväntskränti vain umpikuja vain joku muu? Ja kunkas sen tavvaa?

Äänestys fjärrkontrollsanasta

Lopuksi tet halvaatta piiain saaja tiethoon kunka kävi tässä raation sanaäänsetyksessä. Joo näin siinä meni, 56 äänesti ja tämmönen oli tulos: 3 - plitsari, 5 - tälläri, 6 - tuusa, 3 - kapula, 3 - kauko, 3 - kaukosäätin, 21-fjärrkontrolli.

Kannattee kos siis panna niin paljon enerkiiitä ja aikaa sanankeksimisheen ja hunteeraamisheen jos ihmiset kuitenkin käyttävät sitä mihinkä net oon jo harjaintunheet?

Mitäs tet uskotta?

*Inga-Britt Uusitalo
Kielivaimo*